

Πρόλογος για την ελληνική έκδοση

Είναι συναρπαστική εμπειρία να μεταφράζεται το έργο σου στα ελληνικά. Για φιλέλληνες όπως εγώ, οι ίδιοι οι χαρακτήρες της ελληνικής γραφής περιβάλλονται από μια ρομαντική αύρα. Η δυνατότητα να δεις τις σκέψεις σου μεταγραμμένες με αυτούς τους χαρακτήρες είναι μια απροσδόκητη και χαρμόσυνη τιμή.

Ο Κορνήλιος Καστοριάδης είχε δίκιο όταν έλεγε ότι οφείλουμε τόσο τη φιλοσοφία όσο και τη δημοκρατία στην αρχαία Αθήνα. Ο Άλφρεντ Νορθ Γουάιτχεντ είχε δίκιο όταν έλεγε ότι η δυτική φιλοσοφία είναι μια σειρά υποσημειώσεων στον Πλάτωνα. Όμως πολλές απ' αυτές τις υποσημειώσεις, ιδίως εκείνες που γράφτηκαν τους τελευταίους δύο με τρεις αιώνες, έχουν φέρει τη δημοκρατία σε αντιπαράθεση με τον πλατωνισμό. Έχουν ισχυριστεί ότι πρέπει να εγκαταλείψουμε την πλατωνική θεώρηση της θέσης των ανθρώπων στο σύμπαν αν θέλουμε να εκτιμήσουμε πλήρως τις δυνατότητες ενός δημοκρατικού πολιτισμού.

Ο Καρλ Πόππερ είναι ίσως ο πιο διάσημος αντιπλατωνιστής αυτού του είδους. Όμως η κριτική που ασκεί στον Πλάτωνα είναι απλοϊκή και χοντροκομμένη σε σύγκριση με εκείνη του πιο αγαπημένου μου νεότερου φιλόσοφου, του Τζων Ντιούι. Ο Πλάτωνας ήταν ο αγαπημένος συγγραφέας του Ντιούι, όμως ο τελευταίος συμφωνούσε με την κριτική του Νίτσε στον αλλόκοσμο προσανατολι-

σμό του πλατωνικού πνεύματος. Πίστευε ότι το εγκώμιο που έπλεξε ο Πλάτωνας στον θεωρητικό βίο, όπως και η θεωρία των ιδεών του, ήταν αποτέλεσμα ενός ατυχούς δυϊστικού τρόπου σκέψης.

Ο Ντιούι πίστευε ότι η προσπάθεια του Πλάτωνα να ξεφύγει από το χρόνο και την τύχη στρεφόμενος στο αιώνιο και το αμετάβλητο έπρεπε να αντικατασταθεί από μια πολιτική προσπάθεια να δημιουργηθεί ένα καλύτερο ανθρωπινό μέλλον. Ακολουθούσε τον Δαρβίνο στη νατουραλιστική περιγραφή των ανθρώπινων όντων ως εξελιγμένων βιολογικών οργανισμών – οργανισμών ικανών να αναπρογραμματίζουν τον εαυτό τους μεταβάλλοντας τη γλώσσα που χρησιμοποιούν. Έβλεπε το λόγο του Πλάτωνα σαν μια τεράστια πρόοδο σε σύγκριση με προηγούμενα ανθρώπινα λεξιλόγια, αλλά και σαν μια σκάλα την οποία μπορούσαμε τώρα να πετάξουμε.

Για τον Ντιούι, όπως και για τον Χέγκελ, η κάθετη σχέση ανάμεσα στα ανθρώπινα όντα και τον κόσμο των καθαρών ιδεών πρέπει να αντικατασταθεί από μια άλλη, οριζόντια: τη σχέση ανάμεσα σ' ένα παρελθόν όπου οι άνθρωποι επικαλούνταν μια εξωανθρώπινη εξουσία και σ' ένα μέλλον όπου δεν θα αναγνωρίζουν καμία εξουσία πέρα από την ελεύθερη συναίνεση μεταξύ των πολιτών μιας ελεύθερης κοινωνίας. Η προσπάθεια του Πλάτωνα να αρθεί πάνω από το υλικό και το ευμετάβλητο πρέπει να δώσει τη θέση της σε μια προσπάθεια να προχωρήσουμε από την υπακοή στην ελευθερία. Η δημοκρατική ελευθερία συνίσταται στη συνειδητοποίηση ότι εμείς οι άνθρωποι είμαστε μόνοι μας στο σύμπαν και δεν υπάρχει καμία εξωανθρώπινη εξουσία (ούτε ο Θεός, ούτε ο «πραγματικός» κόσμος του Πλάτωνα) στην οποία θα έπρεπε να υποκύψουμε.

Το βιβλίο αυτό είναι μια απόπειρα να συνεχίσω στο δρόμο του Ντιούι και γενικότερα της πραγματιστικής παράδοσης της αμερικανικής φιλοσοφίας. Οι πραγματιστές αρνούνται ότι η πραγματικότητα έχει μια εγγενή φύση και ότι η αλήθεια συνίσταται στην ακριβή αναπαράσταση της πραγματικότητας καθεαυτήν. Για τους πραγματιστές, η πραγματικότητα δεν έχει μία και μοναδική φύση, αλλά μάλλον τόσες περιγραφές όσοι είναι και οι διακριτοί αν-

θρώπινοι σκοποί. Δεν υπάρχει λόγος να ρωτάμε ποια περιγραφή του κόσμου τον αναπαριστά όπως είναι «καθεαυτόν». Αντίθετα, θα έπρεπε να θέτουμε το πρακτικό ερώτημα: ποια περιγραφή εξυπηρετεί καλύτερα αυτό που θέλουμε;

Ο πραγματισμός είναι μια αντιδιδιασθητική φιλοσοφία και έχει κατηγορηθεί συχνά για σχετικισμό και ανορθολογισμό. Αυτές οι κατηγορίες όμως είναι λανθασμένες. Ο πραγματισμός θα έπρεπε, αντί γι' αυτό, να θεωρηθεί ως συνέχεια του αντιαυταρχισμού του διαφωτισμού. Οι πραγματιστές πιστεύουν ότι εμείς, ως κληρονόμοι εκείνων που κατέλυσαν την εξουσία των ιερέων και των βασιλιάδων, δεν θα έπρεπε να χρησιμοποιούμε την «Αλήθεια» ή την «Πραγματικότητα» ως ονόματα εναλλακτικών εξουσιών. Θα έπρεπε να αντιληφθούμε ότι η ορθολογικότητα συνίσταται στη χρήση της πειθούς αντί της βίας και όχι στην άσκηση μιας δύναμης, του λόγου, η οποία διαπερνά το πέπλο της φαινομενικότητας για να φτάσει στα πράγματα όπως όντως είναι.

Οι πραγματιστικές φιλοσοφικές απόψεις που αναπτύσσονται στο Πρώτο Μέρος αυτού του βιβλίου ακολουθούνται στο Δεύτερο Μέρος από μια εξέταση του ρόλου που παίζει η λογοτεχνία καθώς αναλαμβάνει ορισμένες λειτουργίες της φιλοσοφίας. Κατά τη γνώμη μου, τα τελευταία διακόσια χρόνια, το μυθιστόρημα έχει γίνει το κυριότερο εργαλείο ηθικής προόδου. Διότι θεωρώ πως η ηθική πρόοδος συνίσταται στη διεύρυνση της ηθικής φαντασίας μας, στην επέκταση της ανθρώπινης συμπάθειας, και όχι στην καλύτερη συμμόρφωση προς τον ηθικό νόμο. Μια τέτοια επέκταση της συμπάθειάς μας, και όχι η καλύτερη κατανόηση των κατηγορικών ηθικών προσταγών, είναι υπεύθυνη για επιτεύγματα όπως η κατάργηση της δουλείας, η χειραφέτηση των γυναικών, η άμβλυνση των φυλετικών και εθνικών ανταγωνισμών και η μεγαλύτερη ανοχή απέναντι στους ομοφυλόφιλους. Στο Τρίτο Μέρος του βιβλίου σκιαγραφώ μια τέτοια κουλτούρα, η οποία θα τιμούσε την ανθρώπινη αλληλεγγύη περισσότερο από οποιοδήποτε συνασπισμό των ανθρώπων με εξωανθρώπινες οντότητες, όπως ο Θεός ή οι Πλατωνικές Ιδέες ή η Εγγενής Φύση της Πραγματικότητας. Το

βιβλίο στο σύνολό του θέλει να συστήσει μια κουλτούρα αλληλεγγύης, θεωρώντας ότι αυτή θα πραγμάτωνε καλύτερα τα δημοκρατικά ιδεώδη του Ντιούι.

Είμαι ευγνώμων στον Νικόλα Μπινιάρη και σε όσους άλλους ξόδεψαν χρόνο και ενέργεια για την πραγματοποίηση αυτής της μετάφρασης. Ελπίζω να θεωρήσουν οι αναγνώστες ότι οι προσπάθειές τους άξιζαν τον κόπο.

ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΡΟΡΤΥ

